

YTTRANDE
2013-08-08

Arbetsmarknadsdepartementet
103 33 Stockholm
a.registrator@regeringskansliet.se

Betänkande av utredningen om ett effektivare arbete mot främlingsfientlighet – *Främlingsfienden inom oss* (SOU 2012:74) (dnr A2012/3701/DISK)

Sammanfattning

Statens medieråd tillstyrker förslaget om projekt- och verksamhetsbidrag från Ungdomsstyrelsen mot näthat. Regeringen bör beakta att rikstäckande informationsprojekt och så kallade quick response-funktioner kan ha en kontraproduktiv effekt på extremister. Vidare vill myndigheten betona vikten av en ökad satsning på medie- och informationskunnighet där barn och unga tidigt får lära sig kritiska och analytiska förhållningssätt till medier och information. Detta är en förutsättning för att motverka såväl främlingsfientlighet som antidemokratiskt tankegods i stort.

Inledande kommentar

Regeringen uppdrog den 22 september 2011 till Statens medieråd att genomföra en studie av antidemokratiska budskap på internet och sociala medier som riktas till unga och som uppmanar till våld för en politisk eller ideologisk sak, och hur unga kan stärkas mot sådana budskap (2011/12:44). Kartläggningen *Våldsbejakande och antidemokratiska budskap på internet* avrapporterades till Justitiedepartementet 18 juni 2013 och är liksom *Utredningen om ett effektivare arbete mot främlingsfientlighet* en del av regeringens Handlingsplan för att värna demokratin mot våldsbejakande extremism. De båda uppdragen angränsar till varandra men skiljer sig åt i åtminstone tre viktiga avseenden. För det första behandlar betänkandet *Främlingsfienden inom oss* främlingsfientlighet, medan Statens medieråds kartläggning studerar våldsbejakande och antidemokratiska budskap på internet. För det andra är stora delar av den främlingsfientlighet som kartlagts i *Främlingsfienden inom oss* varken extrem eller våldsbejakande. Den har ofta formen av "vardagsrasism". De främlingsfientliga budskap som kartlagts av Statens medieråd förekommer uteslutande i högerextrema miljöer. För det tredje är *Våldsbejakande och antidemokratiska budskap på internet* centrerad kring förekomsten av våldsbejakande och antidemokratiska budskap på internet, medan *Främlingsfienden inom oss* har ett bredare anslag som står fritt till medier i allmänhet och till internet i synnerhet.

Detta remissyttrande är grundat i de erfarenheter som är resultatet av Statens medieråds kartläggningssuppdrag och gäller därmed främst de konsekvenser de föreslagna åtgärderna kan få för förekomsten av våldsam extremism. Statens medieråd kommenterar vidare i sitt yttrande endast de förslag som angränsar till myndighetens uppdrag, att verka för att stärka barn och unga som medvetna medieanvändare och skydda dem från skadlig mediepåverkan. Att närmare värdera åtgärdsförslagets effekter mot främlingsfientlighet ligger utanför myndighetens kompetensområde.

7.2.3 Forum för levande historia informerar om islamofobi; 7.2.4 Forum för levande historia informerar om främlingsfientlighet i Sveriges historia

Båda dessa förslag har som syfte att höja kunskapsnivån om främlingsfientlighet. När det gäller våldsbejakande extremism har internationella studier visat att liknande informationsprojekt kan vara kontraproduktiva i det att de uppfattas som officiellt sanktionerade sanningar. Individer i extrema miljöer som förkastar ett demokratiskt styre ändrar inte uppfattning på grund av information som sprids av representanter för detta styre. Dessa informationskampanjer kan möjligen ha positiva effekter avseende mindre extrema former av främlingsfientliga uppfattningar men är sannolikt verkningslösa mot de extremistiska.

7.2.5 Projekt- och verksamhetsbidrag från Ungdomsstyrelsen mot näthat

Statens medieråd tillstyrker förslaget. Internationell forskning visar att förebyggande arbete mot näthat bedrivs effektivare av mindre aktörer med stark lokal förankring än via större rikstäckande kampanjer. Myndigheten vill därför understryka vikten lokal förankring vid utdelandet av dessa projekt- och verksamhetsbidrag.

7.2.6 Quick response-funktion säkras med statligt stöd

Inom samtliga de tre extremistmiljöer Statens medieråd kartlagt finns tankegångar om att staten kontrollerar informationsflödet och att endast officiellt sanktionerade "sanningar" får spridas i massmedierna. De egna alternativa mediekanalerna är, menar man, de enda källorna som beskriver sakernas tillstånd på ett korrekt sätt. En statligt finansierad quick response-funktion skulle från extremistiskt håll med all sannolikhet uppfattas som ytterligare bevis för att den na konspirationsteori är riktig, dvs. att staten korrigerar "felaktigt" medieinnehåll. En sådan funktion kan möjligen vara effektiv mot mindre extrema former av främlingsfientlighet än de som Statens medieråd kartlagt. För de renodlat fascistiska och nazistiska rörelser som studerats i *Våldsbejakande och antidemokratiska budskap på internet* skulle en quick response-funktion snarare ses som en bekräftelse på uppfattningen att det demokratiska samhället är korrupt. Risken är således att en sådan funktion blir kontraproduktiv genom att den bidrar till ytterligare radikaliserings av individer i högerextrema miljöer.

Avslutande kommentarer

Statens medieråd vill understryka mediernas roll i spridningen av främlingsfientligt tankegods, såväl när det gäller vardagsrasistiska föreställningar som nationalsocialistiska uppfattningar. Förmedlingen av starkt vinklad eller direkt felaktig information är ett centralt verktyg för dem som sprider främlingsfientliga åsikter. I ett allt mer fragmenterat och individualiserat medielandskap ställs allt större krav på individens förmåga att själv kunna finna information, analysera information och kritiskt värdera information, något som också påpekas i föreliggande betänkande:

Information har blivit lättare tillgänglig än någonsin, men den når oss också mer osorterat än tidigare.[...] Det är därför viktigt att fråga sig vem som står bakom den information man nås av. Vilken är originalkällan? Kan man lita på författaren? Är författaren välkänd? Något slags expert? Vilka källor har författaren använt sig av? Är referenserna kända? Har andra länkat till dokumentet i fråga? Vilka? [...]. Frågorna är många. Skolan har en oerhört viktig uppgift när det gäller att träna upp ett källkritiskt förhållningssätt. (s. 291)

Myndigheten vill mena att en ökad satsning på medie- och informationskunnighet där barn och unga tidigt får lära sig kritiska och analytiska förhållningssätt till medier och information är en förutsättning för att motverka såväl främlingsfientlighet som antidemokratiskt tankegods i stort.

I detta ärende har Ewa Thorslund beslutat. Jan Christofferson och Ulf Dalquist har varit föredragande.

Ewa Thorslund
Direktör